

[XVII. DE ABOLITIONIBVS.]

1 (2). Post abolitionem publicam a delatore suo reus intratricensimum diem repeti potest, postea non potest. 2(3). Summa supplicia sunt crux crematio decollatio: mediocrium autem delictorum poenae sunt metallum ludus deportatio: minimae relegatio exilium opus publicum uincula. Sane qui ad gladium dantur, intra annum consumendi sunt.

[XVIII. DE ABACTORIBVS.]

1. Abactores sunt, qui unum equum, duas equas totidemque boues uel capras decem aut porcos quinque abegerint. Quidquid uero intra hunc numerum fuerit ablatum, in poena furti pro qualitate eius aut in duplum aut in triplum conuenitur, uel fustibus caesus in opus publicum unius anni datur aut sub poena uinculorum domino restituetur. 2. *Atroces peccorum abactores plerumque ad gladium uel in metallum, nonnumquam autem in opus publicum dantur. Atroces autem sunt, qui equos et greges ouium de stabulo uel de pastuis abigunt, uel si id saepius aut ferro conducta manu faciunt.* 3. Si ea pecora, de quibus quis litigat, abegerit, ad forum remittendus est atque ita conuictus in duplum uel in triplum furis more damnatur. 4. *Qui bouem uel equum errantem quodue aliud pecus abduxerit, furem magis eum quam abactorem constitui placuit.*

[XIX. DE SACRILEGIS.]

Qui noctu manu facta praedandi ac depopulandi gratia templum inrumpunt, bestiis obiciuntur: si uero per diem leue aliquid de templo abstulerint, uel deportantur honestiores uel humiliores in metallum damnantur.

[XIX^A.]

Rei sepulchrorum uiolatorum, si corpora ipsa extraxerint, uel ossa eruerint, humilioris quidem fortunae summo supplicio adficiuntur, honestiores in insulam deportantur: alias autem relegantur aut in metallum damnantur.

XVIII. § 1 = Coll. 11, 3; § 2 = Coll. 11, 2; §§ 3. 4 = Coll. 11, 4. 5; XIX^A = Dig. 47, 12, 11.

[XX. DE INCENDIARIIS.]

1. *Incendiarii, qui quid in oppido praedandi causa faciunt, capite puniuntur. 2. Qui casam aut uillam inimicitarum gratia incenderunt, humiliores in metallum aut in opus publicum damnantur, honestiores in insulam relegantur. 3. Fortuita incendia, quae casu uenti ferente uel incuria ignem supponentis ad usque uicini agros euadunt, si ex eo seges uel uinea uel oliuae uel fructiferae arbores concrementur, datum damnnum aestimatione sarcitur. 4. Commissum uero seruorum, si domino uideatur, noxae deditio sarcitur. 5. Messium sane per dolum incensores, uinearum oliuarumue aut in metallum humiliores damnantur, aut honestiores in insulam relegantur.* 6. Qui noctu frugiferas arbores manu facta ceciderint, ad tempus plerumque in opus publicum damnantur aut honestiores damnnum sarcire coguntur uel curia submouentur uel relegantur.

[XXI. DE VATICINATORIBVS ET MATHEMATICIS.]

1. Vaticinatores, qui se deo plenos adsimulant, idcirco ciuitate expelli placuit, ne humana credulitate publici mores ad spem alicuius rei corrumperentur, uel certe ex eo populares animi turbarentur. Ideoque primum fustibus caesi ciuitate pelluntur: persenerantes autem in uincula publica coniciuntur aut in insulam deportantur uel certe relegantur. 2. Qui nouas sectas uel ratione incognitas religiones inducunt, ex quibus animi hominum moueantur, honestiores deportantur, humiliores capite puniuntur. 3. Qui de salute principis uel summa rei publicae mathematicos hariolos haruspices uaticinatores consulit, cum eo qui responderit capite punitur. 4. Non tantum diuinatione quis, sed ipsa scientia eiusque libris melius fecerit abstinere. Quod si serui de salute dominorum consuluerint, summo supplicio, id est cruce, adficiuntur: consulti autem si responsa dederint, aut in metallum damnantur aut in insulam relegantur.

XX. §§ 1-5 = Coll. 12, 4. 2. 3. Ex Vesontino Cod. restituit Cuiacius, Obscrn. 21, 21.

1. *Si quis aliquid ex metallo principis uel ex moneta sacra *furatus sit, poena metalli et exilii punitur. 2. Transfugae ad *hostes uel consiliorum nostrorum renuntiatores aut uiui exu-
runtur aut furcae suspenduntur.

[XXII. DE SEDITIOSIS.]

1. Auctores seditionis et tumultus uel concitatores populi pro qualitate dignitatis aut in crucem tolluntur aut bestiis obiciuntur aut in insulam deportantur.

2. Qui terminos effodiunt uel exarant arboresue terminales euertunt, si quidem id serui sua sponte fecerint, in metallum damnantur: humiliores in opus publicum, honestiores in insulam amissa tertia parte bonorum relegantur aut exulare coguntur. 3. Ciues Romani, qui se Iudaico ritu uel seruos suos circumcidi patiuntur, bonis ademptis in insulam perpetuo relegantur: medici capite puniuntur. 4. Iudaei si alienae nationis comparatos seruos circumciderint, aut deportantur aut capite puniuntur. 5. *Qui nondum uiripotentes uirgines *corrumpunt, humiliores in metallum damnantur, honestiores *in insulam relegantur aut in exilium mittuntur. 6. Qui se suis *nummis redemptum non probauerit, libertatem petere non po-
*test: amplius eidem domino sub poena uinculorum redditur, *uel, si ipse dominus malit, in metallum damnatur.*

[XXIII. AD LEGEM CORNELIAM DE SICARIIS ET VENEVICIS.]

1. Lex Cornelia poenam deportationis infligit ei qui hominem occiderit eiusue rei causa furtiue faciendi cum telo fuerit, et qui uenenum hominis necandi causa habuerit uendiderit parauerit, falsum testimonium dixerit, quo quis periret, mortisue causam praestiterit. Quae omnia facinora in honestiores poena capitis uindicari placuit, humiliores uero in crucem tolluntur aut bestiis obiciuntur. 2. *Homicida est qui ali-

XXI^A = Dig. 48, 19, 38 pr. § 1; XXII. § 1 = Dig. 48, 19, 38, 2; §§ 5, 6 = Dig. 48, 19, 38, 3, 4; XXIII. § 1 = Coll. 1, 2, 8, 4; § 2 = Coll. 1, 4,

quo genere teli hominem occidit mortisue causam praestitit.
3. Qui hominem occiderit, aliquando absoluitur, et qui non occidit, ut homicida damnatur: consilium enim uniuscuiusque, non factum puniendum est. Ideoque qui, cum uellet occidere, id casu aliquo perpetrare non potuit, ut homicida punitur: et is, qui casu iactu teli hominem imprudenter occidit, absoluitur. 4. *Quod si in rixa percussus homo perierit, quo-
*niam ictus quoque ipsos contra unumquemque contemplari *oportet, ideo humiliores in ludum aut in metallum damnau-
*tur, honestiores dimidia parte bonorum multati relegantur.
*5. Causa mortis idonea non uidetur, cum caesus homo post *aliquot dies officium diurnae uitae retinens decessit, nisi forte *fuerit ad necem caesus aut letaliter uulneratus. 6. Seruus *si plagis defecerit, nisi id dolo fiat, dominus homicidii reus *non potest postulari: modum enim castigandi et in seruorum *coercitione placuit temperari. 7. Qui telum tutandae salutis *causa gerit, non uidetur hominis occidendi causa portare. *Teli autem appellatione non tantum ferrum continetur, sed *omne quod nocendi causa portatum est.* 8. Qui latronem eadem sibi inferentem uel alias quemlibet stupro occiderit, puniri non placuit: alius enim uitam, alios pudorem publico facinore defenderunt. 9. *Si quis furem nocturnum uel *diurnum, cum se telo defenderet, occiderit, hac quidem lege *non tenetur: sed melius fecerit, si eum comprehensum *transmittendum ad praesidem magistratibus obtulerit.*
10 (11). Mandatores caedis perinde ut homicidae puniuntur. 11 (10). Iudex, qui in caput fortunasque hominis pecuniam acceperit, in insulam bonis ademptis deportatur. 12. Si putator, ex arbore cum ramum deiceret, non proclamauit, ut uitaretur, atque ita praeteriens eiusdem ictu perierit, etsi in legem non incurrit, in metallum datur. 13. Qui hominem inuitum libidinis aut promercii causa castrauit castrandumue curauit, sine is seruus siue liber sit, capite punietur, honestiores publicatis bonis in insulam deportantur. 14. Qui abortionis aut amatorium poculum dant, etsi id dolo non faciant, tamen quia mali exempli res est, humiliores in metallum, honestiores

XXIII. § 3 = Coll. 1, 7, 1; § 4 = Coll. 1, 7, 2. Dig. 48, 8, 17; § 5 = Coll. 2, 7; § 6 = Coll. 3, 2; § 7 = Coll. 1, 13. Dig. 48, 6, 11, 2; § 9 = Coll. 7, 2; § 14 = Dig. 48, 19, 38, 5.

in insulam amissa parte bonorum relegantur: quod si ex hoc mulier aut homo perierit, summo supplicio adficiuntur. 15. Qui sacra impia nocturnae, ut quem obcantarent defigerent obligarent, fecerint faciendae curauerint, aut cruci suffiguntur aut bestiis obiciuntur. 16. Qui hominem immolauerint exue eius sanguine litauerint, fanum templumue polluerint, bestiis obiciuntur, uel si honestiores sint, capite puniuntur. 17. Magicae artis conscios summo supplicio adfici placuit, id est bestiis obici aut cruci suffigi. Ipsi autem magi uiui uxuruntur. 18. Libros magicae artis apud se neminem habere licet: et penes quoscumque reperti sint, bonis ademptis, ambustis his publice, in insulam deportantur, humiliores capite puniuntur. [Non tantum huius artis professio, sed etiam scientia prohibita est.] 19. Si ex eo medicamine, quod ad salutem hominis uel ad remedium datum erat, homo perierit, is qui dederit, si honestior sit, in insulam relegatur, humilior autem capite punitur.

[XXIV. AD LEGEM POMPEIAM DE PARRICIDIIS.]

Lege Pompeia de parricidiis [tenentur] qui patrem matrem auum auam fratrem sororem patronum patronam occiderint, etsi antea insuti culleo in mare praecipitabantur, hodie tamen uiui exuruntur uel ad bestias dantur.

[XXV. AD LEGEM CORNELIAM TESTAMENTARIAM.]

1. Lege Cornelia testamentaria [tenentur:] qui testamentum quodue aliud instrumentum falsum sciens dolo malo scripserit recitauerit subiecerit suppresserit amouerit resignauerit deleuerit, quodue signum adulterinum sculpsit fecerit expresserit amouerit reserauerit, quoue nummos aureos argenteos adulterauerit lauerit conflauerit raserit corruerit uitiauerit, uultum principum signatam monetam praeter adulterinam reprobauerit: honestiores quidem in insulam deportantur, humiliores autem aut in metallum dantur aut in crucem tolluntur: serui autem post admissum manumissi capite puniuntur. 1^a. *Qui falsam monetam percusserint, si id totum formare

XXIII. § 18. Verba uncis inclusa Pauli non esse putat Kr.; XXV. §§ 1^a. 1^b = Dig. 48, 10, 19.

moluerunt, suffragio iustae paenitentiae absoluuntur. 1^b. Accusatio suppositi partus nulla temporis praescriptione depellitur, nec interest, decesserit nec ne ea quae partum subdidisse contenditur.* 2. Qui ob falsum testimonium perhibendum uel uerum non perhibendum pecuniam acceperit dederit iudicemue, ut sententiam ferat uel non ferat, corruerit corrupendumue curauerit, humiliores capite puniuntur, honestiores publicatis bonis cum ipso iudice in insulam deportantur. 3. *Falsum est, quidquid in ueritate non est, sed pro uero adseueratur.* 4. Iudex, qui contra sacras principum constitutiones contrae ius publicum, quod apud se recitatum est, pronuntiat, in insulam deportatur. 5. Qui rationes acta libellos album propositum testationes cautiones chirographa epistulas sciens dolo malo in fraudem alicuius deleuerit mutauerit subiecerit subscripserit, quoue aes inaurauerit argentauerit, quoue, cum argentum aurum poneret, aes stannumue subiecerit, falsi poena coercetur. 6. Amplissimus ordo decreuit eas tabulas, quae publici uel priuati contractus scripturam continent, adhibitis testibus ita signari, ut in summa marginis ad mediam partem perforatae triplici lino constringantur atque impositae supra linum cerae signa imprimantur, ut exteriori scripturae fidem interior seruet. Aliter tabulae prolatae nihil momenti habent. 6^a. *Testamentum, quod nullo iure ualet, impune supprimitur: nihil est enim, quod ex eo aut petatur aut consistere possit.* 7. Qui uiui testamentum aperuerit recitauerit resignauerit, poena legis Corneliae tenetur: et plerumque aut humiliores in metallum dantur aut honestiores in insulam deportantur. 8. Si quis instrumenta litis suae a procuratore uel cognitore aduersario prodita esse conuicerit, tam procurator quam cognitor, si humiliores sunt, in metallum damnantur, si honestiores sunt, adempta dimidia parte bonorum in perpetuum relegantur. 9 (10). Qui falsis instrumentis actis epistulis rescriptis sciens dolo malo usus fuerit, poena falsi coercetur: ideoque humiliores in metallum damnantur, honestiores in insulam deportantur. 10 (9). Instrumenta penes se deposita quicumque alteri altero absente reddiderit uel aduersario prodiderit, pro personae eius condicione aut in metallum damna-

XXV. § 2 = Coll. 8, 5; § 3 = Coll. 8, 6; § 6^a = Dig. 48, 19, 38, 8; §§ 7. 8 = Dig. 48, 19, 37, 7. 8; § 10 = Dig. 48, 19, 38, 9.

tur aut in insulam relegatur. 11. Qui sibi falsum nomen imposuerit, genus parentesue finxerit, quo quid alienum interciperet caperet possideret, poena legis Corneliae de falsis coercetur. 12. Qui insignibus altioris ordinis utuntur militiamque confingunt, quo quem terreant uel concutiant, humiliores capite puniuntur, honestiores deportantur. 13. Si qui de iudiciis amicitiiis uel familiaritate mentientes euentus sententiarum eius uendunt, quidue obtentu nominis eius agunt, conuicti pro modo delicti aut relegantur aut capite puniuntur.

[XXVI. AD LEGEM IVLIAM DE VI PVBLICA ET PRIVATA.]

1. Lege Iulia de ui publica damnatur, qui aliqua potestate praeditus ciuem Romanum antea ad populum, nunc imperatorem appellantem necauerit necariue iusserit, torserit uerberauerit condemnauerit inue publica uincula duci iusserit. Cuius rei poena in humiliores capitibus in honestiores insulae deportatione coercetur. 2. Hac lege excipiuntur, qui artem ludicram faciunt, indicati etiam et confessi et qui ideo in carcerem duci iubentur, quod ius dicenti non obtemperauerint quidue contra disciplinam publicam fecerint: tribuni etiam militum et praefecti classium alarumue, ut sine aliquo impedimento legis Iuliae per eos militare delictum coerceri possit. 3. Lege Iulia de ui priuata tenetur, qui quem armatis hominibus possessione domo uilla agrone deiecerit expugnauerit obsederit cluserit, idue ut fieret homines commodauerit locauerit conduxerit: quie coetum concursum turbam seditionem incendium fecerit, funerari sepeliriue aliquem prohiberit, funusue eripuerit turbauerit: et qui eum, cui aqua et igni interdictum est, receperit celauerit tenuerit: quie cum telo in publico fuerit, templa portas aliudue quid publicum armatis obsederit cinxerit cluserit occupauerit. Quibus omnibus conuictis, si honestiores sunt, tertia pars bonorum eripitur et in insulam relegantur: humiliores in metallum damnantur. 4. Creditor chirographarius si sine inssu praesidis per uim debitoris sui pignora, cum non haberet obligata, ceperit, in legem Iuliam de ui priuata committit. Fiduciam uero et pignora apud se deposita persequi et sine auctoritate iudicis uindicare non prohibetur.

[XXVII. AD LEGEM IVLIAM PECVLATVS.]

Si quis fiscalem pecuniam attrectauerit subriperit mutauerit seu in suos usus conuerterit, in quadruplum eius pecuniae quam sustulit condemnatur.

[XXVIII. AD LEGEM IVLIAM REPETVNDARVM.]

Indices pedanei si pecunia corrupti dicantur, plerumque a praeside aut curia submouentur aut in exilium mittuntur aut ad tempus relegantur.

[XXIX. AD LEGEM IVLIAM MAIESTATIS]

1. Lege Iulia maiestatis tenetur is, cuius ope consilio aduersus imperatorem uel rem publicam arma mota sunt exercitusue eius in insidias deductus est, quie iniussu imperatoris bellum gesserit dilectumue habuerit, exercitum comparauerit sollicitauerit, deseruerit imperatorem. His antea in perpetuum aqua et igni interdicebatur: nunc uero humiliores bestiis obiciuntur uel uiui exuruntur, honestiores capite puniuntur. Quod crimen non solum factis, sed et uerbis impiis ac maledictis maxime exacerbat. 2. In reum maiestatis inquiri prius conuenit, quibus opibus, qua factione, quibus hoc auctoribus fecerit: tanti enim criminis reus non obtentu adulationis alicuius, sed ipsius admissi causa puniendus est, et ideo, cum de eo quaeritur, nulla dignitas a tormentis excipitur.

[XXX^A. AD LEGEM IVLIAM AMBITVS.]

Petiturus magistratus uel prouinciae sacerdotium si turbam suffragiorum causa conduxerit, seruos aduocauerit aliamue quam multitudinem conduxerit, conuictus ut uis publicae reus in insulam deportatur.

[XXX^B. *AD LEGEM FABIAM.*]

1. *Lege Fabia tenetur, qui ciuem Romanum ingenuum, *libertinum seruumue alienum celauerit uendiderit uinxerit *comparauerit. Et olim quidem huius legis poena nummaria *fuit, sed translata est cognitio in praefectum urbis, itemque

*praesidis prouinciae extra ordinem meruit animaduersionem.
 *Ideoque humiliores aut in metallum dantur aut in crucem
 *tolluntur, honestiores adempta dimidia parte bonorum in per-
 *petuum relegantur. 2. Si seruus sciente domino alienum ser-
 *uum subtraxerit uendiderit celauerit, in ipsum dominum ani-
 *maduertitur. Quod si id domino ignorante commiserit, in
 metallum datur.

[XXXI. DE POENIS MILITVM.]

1. Si pecunia accepta miles custodiam dimiserit, capite
 puniendus est. Et certe quaeritur, cuius criminis reus dimis-
 sus esse uideatur. 2. Qui custodiam militi prosequenti magna
 manu excusserunt capite puniuntur. 3. *Qui metu criminis,
 *in quo iam reus fuerat postulatus, nomen militiae dedit, sta-
 *tim sacramento soluendus est. 4. Miles turbator pacis capite
 *punitur. 5. Miles, qui ex carcere dato gladio erupit, poena
 *capitis punitur. Eadem poena tenetur et qui cum eo quem
 *custodiebat deseruit. 6. Miles, qui sibi manus intulit nec fac-
 *tum peregit, nisi impatientia doloris aut morbi luctusue ali-
 *cuius uel alia causa fecerit, capite puniendus est: alias cum
 ignominia mittendus est.

[XXXII. QVANDO APPELLANDVM SIT.]

Quotiens iusiurandum postulatur, eo tempore appellandum
 est, quo defertur, non quo iuratur.

[XXXIII. DE CAUTIONIBVS ET POENIS APPELLATIONVM.]

1. Ne liberum quis et solutum haberet arbitrium retractan-
 dae et reuocandae sententiae, et poenae et tempora appella-
 toribus praestituta sunt. Quod nisi iuste appellauerint, tem-
 pora ad cauendum in poena appellationis quinque dierum
 praestituta sunt. Igitur morans in eo loco, ubi appellauit,
 cauere debet, ut ex die acceptarum litterarum continui quin-
 que dies computentur: si uero longius, salua dinumeratione
 interim quinque dies cum eo ipso quo litteras acceperit com-

putantur. 2. Ne quis in captionem uerborum in cauendo in-
 cidat, expeditissimum est poenam ipsam uel quid aliud pro
 ea deponere: necesse enim non habet sponsorem quis uel
 fideiussorem dare aut praesens esse: et si contra eum fuerit
 pronuntiatum, perdit quod deposuit. 3. Quotiens in poena
 appellationis cauetur, tam unus quam plures fideiussores, si
 idonei sint, dari possunt: sufficit enim etiam per unum ido-
 neum indemnitate poenae consuli. 4. Si plures appellant, una
 cautio sufficit, et si unus caueat, omnibus uincit. 5. Cum a
 pluribus sententiis pronocatur, singulae cautiones exigendae
 sunt et de singulis poenis spondendum est. 6. Modus poenae,
 in qua quis cauere debet, specialiter in cautione exprimendus
 est, ut sit, in qua stipulatio committatur: aliter enim recte
 cauisse non uidetur. 7. Adsertor si pronocet, in eius modi
 tertiam cauere debet, quanti causa aestimata est. 8. *In omni-
 *bus pecuniariis causis magis est, ut in tertiam partem eius
 pecuniae caueatur.

[XXXIV. DE LITTERIS DIMISSORIIS.]

1. Ab eo, a quo appellatum est, ad eum, qui de appella-
 tione cogniturus est, litterae dimissoriae diriguntur, quae
 uulgo apostoli appellantur: quorum postulatio et acceptio in-
 tra quintum diem ex officio facienda est. 2. Qui intra tempora
 praestituta dimissorias non postulauerit uel acceperit uel red-
 diderit, praescriptione ab agendo submouetur et poenam ap-
 pellationis inferre cogetur.

[XXXV. DE REDDENDIS CAVSIS APPELLATIONVM.]

1. Meritum appellationis causae capitalis et ipsam ratio-
 nem status non nisi per nosmet ipsos prosequi possumus: nemo
 enim absens aut duci in seruitutem potest aut damnari. 2. Mo-
 ratorias appellationes et eas, quae ab exsecutoribus et confes-
 sis fiunt, recipi non placuit. 3. Eum qui appellat cum conuicio
 ipsius iudicis appellare non oportet: ideoque ita factum arbi-
 trio principis uindicatur.

XXXIII. § 8. Ex Vesontino Cod. restituit Cuiacius, Obseru. 21. 22.